

Treffsikre tannleger

Av tannlege Sigbjørn Løes

Endelig passet det: Bergens jeger- og fiskeforening arrangerte intensivkurs i Jegerprøven, og jeg hadde ingen vakter, kurs eller annet som kom i veien. Det var lenge siden jeg sist hadde vært oppe til noen eksamen, men jeg var vel vant med å evaluere mer eller mindre gode studenter. Følgelig brukte jeg sommeren til grundige forberedelser.

Allerede før kurset startet kunne jeg derfor det meste om jaktbare selarter, hvordan man best tilbereder skarv og måker, forskrifter om lovlig haglammunisjon ved villsvinjakt (kun slugs er tillatt), krav til prosjektilets anslagsenergi ved jakt på muflon, hva som er foran og bak på en jakthund og mye annet jeg tidligere ikke hadde fattet noen videre interesse for. Da kurset omsider kom i gang oppdaget jeg at a) Norges jeger- og fiskerforbunds teoretiske undervisningsmaterieell er glimrende, b) relativt få kursdeltagere syntes, i motsetning til meg, at den teoretiske delen var spesielt spennende, og c) mange jegerprøveelever skulle gjerne skutt hele jegerprøveeksamenen i filler, om ikke annet fordi de syntes at det å skyte på noe var langt mer festlig enn å pugge at en sfærisk blykule på 1/12 pund er 18,5 mm i diameter. Undertegnede, som ansvarsbevisst fremtidig jeger og uten tidligere skyteerfaring, fant på sin side ut at full pott på teoridelen ikke var nok: Man burde også lære å skyte (obligatorisk skyting med ulike jaktvåpen inngår i jegerprøvekurset, men det er altså ikke krav om å treffe noe). Etter å ha mannet meg opp med nyinnkjøpt (og ganske billig) hagle, tok jeg derfor

Tannlege Joachim Hjermann Dahl med kolbekammen godt plantet mot crista infrazygomatica. Pupillelinjen er horisontal og begge øynene åpne. Joachim er en god skeetkytter og har vært i norgeseliten i jegertrap/nordisk trap.

turen til Åsane skytesenter. Jeg hadde vel litt halvveise forventninger om et samfunn «litt på siden», der rednecks med trucks og sørstatsflagg veivet rundt med pumpehagler. Overraskelsen var derfor påtagelig når det viste seg at dette var møtested for ikke ubetydelige deler av tannlegestanden i Bergen.

Tannlege Joachim Hjermann Dahl er en av de mer profilerte hagleskytterne i distriktet og er blant annet tidligere fylkesmester i jegertrap. Etablering av egen privatpraksis på Osterøy utenfor Bergen har lagt beslag på mye tid, men han er ikke desto mindre med og driver Kismul skytebane, Bergens jeger- og fiskeforenings bane sør for byen. Joachim har lært meg grunnleggende skyteteknikk, og jeg kan vel ikke si annet enn at det er vanskeligere å treffe noe med hagle enn man skulle tro. Riktignok dekker haglene et ganske stort areal når de sprer seg utover, men når målet beveger seg må man posisjonere munningen slik at denne er foran målet når man trekker av. Hvor stort «foranhold» man skal ha avhenger av hastigheten, vinkelen og avstanden til målet, og det skal ikke så mye feilbe-

regning til før haglsvermen passerer enten foran eller bak, over eller under.

Tilnærmingen til dette problemet er fascinerende likt mange av læringsprosessene i odontologi: Man kan more seg lenge med teori, for eksempel krever en skeetdue (se under) rent matematisk et foranhold på 1,2 m, forutsatt at haglene har en utgangshastighet på 340 meter i sekundet (1) Men skeetduen beveger seg cirka 25 meter i sekundet, så det er ikke tid til nøyaktig oppmåling underveis. I tillegg er øyets oppfatning av avstand og hastighet ikke alltid representativ for den fysiske virkeligheten. Teoridelen må derfor kombineres med store mengder praktisk trening, der en reproducerbar teknikk må øves inn og automatiseres. Joachim anbefaler nybegynneren å starte skytingen med hagla ferdig montert i skulderen. Når man møter på banen for første gang, er det fristende å kopiere de seriøse gutta med rare, gule brillor og starte med hagla «nede». Det er mange variabler i et godt hagleskudd, men som nybegynner er det viktig å ikke prøve å beherske alle samtidig. Starter man ferdig montert, kan man i større grad konsentrere seg

om selve skuddbildet. Monteringen, når den tid kommer, kan man ifølge Joachim godt trene på hjemme. Få en instruktør til å demonstrere hensiktsmessig teknikk, deretter er det bare å trene foran speilet til bevegelsen sitter automatisk. Det er om ikke annet gratis. Det er lurt å få litt oppfølging underveis, så man ikke tillegger seg uvaner. Min erfaring er at på en skytebane er det alltid enkelt å få hjelp av mer erfarne skyttere, men det kan bli mange ulike råd å holde styr på. Alle som har forholdt seg til ulike instruktører i studentklinikken vet hva jeg snakker om, så sørg for at det basale sitter først.

Ved hagleskyting skytes det mot bevegelige mål, såkalte leirduer, som er en skive på cirka 10 cm i diameter laget av et kjeramisk materiale. Duene kastes ut fra en kastemaskin, kalt «trap» på engelsk: I tidligere tider ble det skutt mot levende duer. Disse ble plassert under en hatt eller eske, en «trap», før de ble sluppet løs. Denne noe spesielle idretten sto blant annet på programmet under OL i Paris i 1900. I moderne leirdueskyting finnes det i dag en rekke ulike disipliner. Grovt sett deles øvelsene opp i tre hovedgrupper: Trap, skeet og sporting. I trapøvelsene går duene fra skytteren i et uforutsigbart mønster. Den mest populære øvelsen i Norge er jegertrap.

Denne øvelsen forvaltes av Norges jeger- og fiskerforbund (NJFF). Duene kastes innenfor en sektor på 90 grader-

fra en kastemaskin 10 meter foran skytteren i et tilfeldig mønster. Skytteren starter med geværet «nede» og når duen kommer til syne monterer man geværet til kinn og skulder, peker og skyter. Det skytes ett skudd perdue i serier på 25. Det finnes mange jegertrapbaner godt fordelt rundt i Norge. En av grunnene til populariteten er nok at man etter ganske kort tid med kvalifisert trening er i stand til å treffe flertallet av duene. Å gå til toppser derimot meget krevende. «Easy to learn, difficult to master» er beskrivende. Nordisk trap er en bortimot identisk øvelse, men ligger under Norges skytterforbund, som også er ansvarlig for de olympiske disiplinene.

Olympisk trap er en av disse. Her går duene vesentlig raskere, cirka 100 km/t, og dette betegnes derfor som «leirdueskytteren Formel 1». Åsane er særlig stolt over å ha kapret kastemaskinene som ble brukt under OL i London 2012. Den olympiske banen i Åsane er derfor virkelig olympisk! I dobbeltrap kastes to duer samtidig. Hastigheten er noe lavere og duenes bevegelse er kjent. I både OL-trap og dobbeltrap starter man med hagla ferdig montert.

Skeet finnes i flere varianter, men i Norge er det i all hovedsak olympisk skeet som gjelder. Norge har stolte tradisjoner i grenen, og Tore Brovold, som lenge var ranket som nummer én i verden, vant blamt ammet OL-sølv i Beijing i 2008. Duene kastes fra et høyt og et lavt tårn enten enkeltvis eller

begge samtidig (doubleer). Skytterne beveger seg mellom syv standplasser i en halvsirkel og en åttende standplass midt mellom de to tårnene. Dette gjør at duene presenteres fra ulike vinkler for skytteren. Man starter med geværet nede, og det er en tilfeldig forsinkelse fra man kaller på duen til den kastes. Fra duen kommer til den skytes bør det, om man skal ha mulighet til å rekke nummer 2, ikke gå mer enn 0,6 sekunder. På doubleer skytes due nummer to under 0,3 sekunder senere. Tatt i betraktning at duene går i motgående retning i 100 km/t, så sier det seg selv at trening må til!

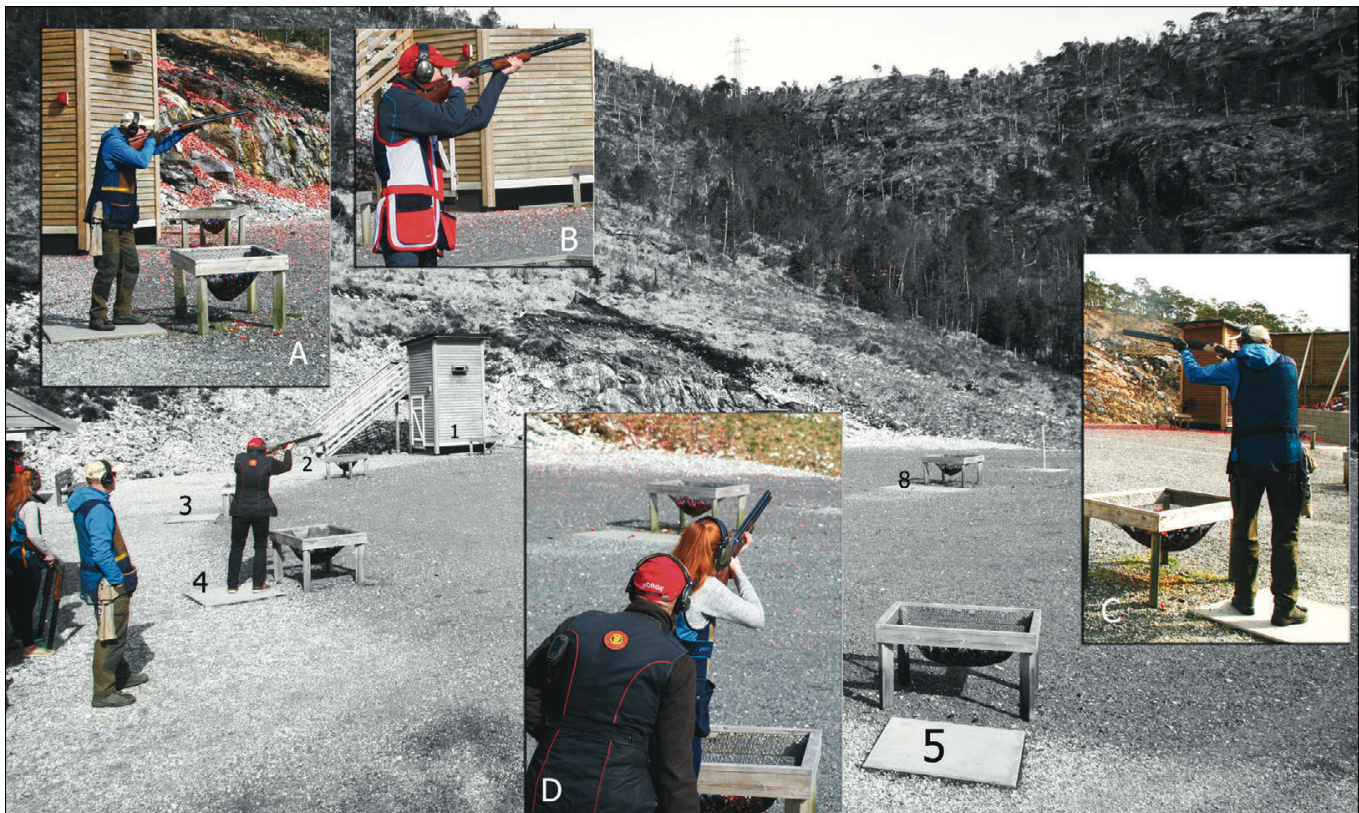
Sportingdisiplinene er de mest «jegeraktige» øvelsene. Her plasseres kastemaskiner ute i terrenget, og leirduene, som her også kan ha forskjellige størrelser og farger, kan kastes i alle mulig tenkelige vinkler og hastigheter. Både NJFF og skytterforbundet arrangerer flere typer konkurranser med ulik vanskelighetsgrad.

Åsane jeger- og fiskerforening driver Åsane skytesenter, der Paul Gerwyn Morris er manager. Paul er waliser og har vært landslagsskytter for Storbritannia. I tillegg har han vært profesjonell soldat, både sivil og militær skyteinstruktør og dessuten viltforvalter i Oxfordshire og han har skutt over 3 000 hjort. (2, 3). Han kan altså mer om jakt, skyting og konkurranser enn hva egentlig godt er. Han mener skyting er en aktivitet som kan drives av bortimot alle, uavhengig av alder og

Tannlege Ståle Myklebust på jegertrapbanen. Ståle er konkurranseskytter og har en finslepen teknikk. I denne disiplinen starter skytteren med med geværet «nede»: Kolbespissen skal være under den gule markeringen på vesten. Når duen kommer til syne monteres hagla til kinn, som vist her: Hodet holdes i noenlunde samme posisjon, venstrehånden skyver fremover mens kolben løftes til ansiktet. Skulderen trekker da naturlig inn mot kolben. Hele bevegelsen er utført på brøkdelen av et sekund. Øyets fokus er hele tiden på målet, aldri på kornet.

På skeetbanen skytes det fra 8 ulike standplasser, markert med tall på bakgrunnsbildet, og duene kastes fra et høyt og et lavt tårn i ca 100 km/t. Innfelt bilde A og C viser Ståle Myklebust som skyter fra henholdsvis standplass 2 og 4. Skyting passer for alle aldersgrupper. Vilde (15) og broren Arne Johan (14) er allerede erfarne konkurranseskyttere. Instruktør (og pappa) Yngve Kartveit sjekker at teknikken sitter som den skal (B, D).

fysikk, men det stilles krav til teknikk, fokus og konsentrasjonsevne. Skal man drive det til toppnivå, er det i likhet med andre idretter ekstremt krevende. Videre er det et sikkerhetsaspekt i det hele som man bør forholde seg til. (Under mitt første besøk på banen ble jeg og to andre oralkirurger truet med ulike former for ansiktsfrakturer av nevnte walisere for det vi den gang anså som mindre brudd på sikkerhetsbestemmelsene.) Forfatteren av denne reportasjen har i embeds medfør selv sett skader etter hagleskudd på kloss hold, og det å innarbeide gode rutiner er naturligvis et overordnet ansvar for alle som driver med skyting.

Paul har ingen god forklaring på hvorfor så mange tannleger skyter med hagle, men antyder at det kanskje kan ha noe med penger og inntekt å gjøre (en anonym kilde, med et mer realistisk syn på tannlegelønninger, mener at profesjonen trenger noe å

avreagere på, og gjerne med innslag av vold). Det er ingen tvil om at det er en ganske kostbar idrett hvis man skal drive det som idrett og ikke bare som rekreasjon. I tillegg til «forbruksmateriellet», skudd og leirduerunder, er egen hagle en investering. Klubben låner ut våpen til dem som trenger det, men de fleste som skyter regelmessig er tjent med et våpen som passer egen anatomi. Hagler finnes i alle prisklasser, fra noen ganske få tusenlapper til godt over millionen (Purdey & sons, Holland & Holland, Boss, Fabbri m fl.). Fra cirka 15.000 kroner og oppover får man et kvalitetsvåpen som tåler titusenvis av skudd. Browning og Beretta er storleverandørene i dette segmentet, og tilsvarer det Canon og Nikon er for fotografer: Selv om begge leverer kvalitetsprodukter der man får mye for pengene finner man ikke mange Browning-skyttere som snakker positivt om Beretta eller vice versa. De ypperste

konkurransesvåpnene koster fra 70–100 000 kroner. I verdenscup og olympisk sammenheng er de italienske fabrikantene Beretta og Perazzi nesten enerådende, men det finnes mange andre produsenter som også leverer topp produkter. At dimensjonene er noenlunde tilpasset brukeren er imidlertid langt viktigere for antall treff enn prislappen. Skal man kjøpe nytt våpen er det derfor lurt å oppsøke en forhandler med spesialkompetanse. Man må for øvrig ha tillatelse fra politiet for å kjøpe våpen.

Hverken Joachim eller Paul legger skjul på at det viktigste for å bli en bedre skytter er kvalifisert trening. Paul mener mange, i hovedsak menn, dessverre unngår å be om instruksjon fordi de mener det kan oppfattes som litt pinglete eller umandig. God skyting er ekstremt teknisk, og for en mindre erfaren jeger eller skytter vil noen runder med instruktør gi langt mer

Tannlegene Arne Lund og Ivar J. Svardal er ofte å treffe (!) på sportingbanen i Åsane. Her presenteres duene på ulike måter, et utvalg er illustrert med blå piler foran Ivar som står klar på standplass. Duene kan kastes både enkeltvis og dobbelt. Den nederste pilen representerer en såkalt «rabbit», som spretter langs bakken.

synlige resultater enn en hvilken som helst utstyrsoppgradering.

Tannlege Ståle Myklebust, en av mine gamle lærere på Odontologen i Bergen, dukker opp. Ståle gikk litt på jakt i ungdommen, men hadde en lang pause til fordel for tannstell og undervisning. Han begynte å skyte igjen i godt voksen alder (da han skjøt sin første konkurranse var han allerede i veteranklasse), og ble fort avhengig. Han deltar nå i mange konkurranser i løpet av sesongen, fordelt på flere grener. Ståle sitter i styret i Åsane jeger- og fiskerforening sammen med blant andre tannlege Birte Nydal. Birte er en ihuga jeger som jakter både småvilt og storvilt, i både høyland og lavland, inn- og utland. Hun trener derfor mye med både hagle og rifle, og når dette skrives deltar hun i NM i jaktfelt. Ståle henter også gjerne ned noen ryer i løpet av høsten hvis sjansen byr seg, men for ham er det selve skytingen i konkurran-

seform som er mest attraktiv. Det er altså flere grunner til å trene skyting, og man har ulike agendaer for å trene. Noen øver før jakta, de skyter gjerne endel sporting og jegertrap, men bryr seg lite om konkurranser, og treffer de halvparten av duene er de fornøyd. Andre, som kanskje aldri går på jakt, ser på skytingen som ren sport der teknikk og reaksjonsevne settes på prøve: Du finner neppe noen jaktsituasjon der to jaktbare individer flyr i motgående retning i 100 km/t! Om man har et element av konkurranseinstinkt i seg arrangeres det mange stevner i løpet av en sesong. Man skyter i ulike klasser avhengig av nivå, og på lokale og regionale stevner møter man derfor alt fra seriøse toppskyttere som treffer borti mot alt, til dem som kun konkurrerer mot seg selv og bare er ute etter å bedre det litt skuffende resultatet fra forrige konkurranse. I følge NJFF bør småviltjegere generelt trene mer på bane:

Dette vil gi jegeren mer mat i fryseren og redusere risikoen for skadeskyting.

– Og hvor havner jeg i dette? Når dette går i trykken er det snaue to år siden jeg under jegerprøvekurset skjøt mitt livs første haglekudd. Det har blitt en del til siden. Jakthagla jeg startet med er erstattet med en Browning sportsmodell. Jeg har anskaffet dyre skytebriller som ikke akkurat bidrar til stil og eleganse, men som faktisk gjør at det man skyter på synes litt bedre. (I tillegg er briller nødvendig beskyttelse mot leirduefragmenter særlig på skeetbanen.) Til tross for dette slipper fremdeles alt for mange leirduer fra det med livet i behold, og jeg føler jeg presterer litt som SK Brann (et av de lokale fotballagene i OBOS-ligaen): Stabilt ustabilt. En gang iblant tror man at man virkelig har knekt koden, og pulveriserer due på due helt uanfektet. (Selv om det muligens appellerer til noe primitive instinkter er det unektelig tilfreds-

stillende å knuse ting – den gleden har man ikke i samme grad ved blinkskyting.) Like etter er man tilbake til det normale, med de evinnelige bomskudene. Selv synes jeg (i tillegg til å knuse ting) at selve læringsprosessen er artig. Og frustrerende! Det er litt som å ta ut visdomstenner: Når man får *følelsen* for hvor hebelen må plasseres oppnår man umiddelbar kontroll, og det er deilig! (Ekstirpasjon av molarer, sagittal-splittosteotomier og til en viss grad sinusliftprosedyrer kan gi denne litt spesielle mestringsfølelsen når ting klaffer. Det meste annen kirurgi er som kjent stort sett tut og kjør.) Å skyte med hagle er i tillegg gøy. Man kan skyte leirduer til man bokstavelig talt blir gammel og grå, og allikevel bli bedre hele veien. Det er ikke så mange sportsaktiviteter det er mulig i. Når skytebanen også fungerer som en filial av Bergen Tannlegeforening, så er et besøk verdt å overveie.

Referanser

1. Blasi T. The art of skeet shooting. <http://www.issf-sports.org/theissf/academy/stepbystep.ashx> (lest 04.04.2015)
2. Nettavisen: Slik velger du jaktrifle. Intervju med Paul Gerwyn Morris 25.09.2006. <http://www.nettavisen.no/749178.html> (lest 04.04.2015)
3. Nettavisen: Derfor jakter jeg. Intervju med Paul Gerwyn Morris 20.10.2006. <http://www.nettavisen.no/775372.html> (lest 09.04.2015)

Tannlege Birte Nydal jakter på alt fra rype til sebra, og konkurrerer også i en rekke skytedisipliner. Hun er derfor ofte å se på banen til Åsane jeger- og fiskeforening, med både rifle og hagle. Bildet er fra Namibia. Birte er åpenbart i skuddet for tiden, og man kan lese mer om henne på side 538. Foto: Privat.